

Sadettin Özçelik, *Dede Korkut Araştırmalar, Notlar / Dizin / Metin*, Gazi Kitabevi yayınları (Ciltli, Karton Kapak), Eylül 2005, Ankara, 931 s.

Türkoloji sahasında dil, edebiyat, tarih, tıp, coğrafya vb. eski metinler, araştırmacılar tarafından ortaya çıkarılarak bilim dünyasına sunulmakta ve bunlar üzerinde pek çok çalışma yapılmaktadır. Bu eserler, sadece Türk dili ve edebiyatını ilgilendirmemekte, Türk halkının sosyal yapısı, kültürü, tarihi gibi konularda da önemli bilgiler sunmaktadır. Kuşkusuz, yazma eserlerin doğru bir şekilde okunması, bilimsel veriler ışığında incelenmesi, bilime daha fazla katkı sağlayacaktır. Bu eserler üzerine yapılan çalışmalar, bir zincirin halkaları gibi birbirine eklenmekte, o eserin gerçek değerine ulaşmasında birtakım aşamaların gerçekleşmesini sağlamaktadır.

Türk dili ve edebiyatının şaheserlerinden biri de, orijinal adıyla *Kitāb-ı Dedem Korkud 'alā Lisān-ı Tāife-i Oğuzāndır*. Bu eserde, o günkü Türk toplumunun günlük yaşamını hemen her yönüyle görmek mümkündür. Onların birbirleriyle ve komşularıyla olan münasebetleri çok canlı bir şekilde anlatılır. Türklerin o zamanki hayatlarından canlı kesitler sunan bu eser üzerinde şimdiye kadar birçok çalışma yapılmış ve yapılmaktadır. Her çalışma, *Dede Korkut*'un ne kadar mükemmel bir eser olduğunu, daha fark edilemeyen nice güzellikler ihtiva ettiğini bir kez daha gözler önüne sermektedir. Titiz araştırmacılar tarafından yapılan çalışmalar, *Dede Korkut Kitabına* -kimliğimize, kültürümüze- yani *Dedem Korkuta* en büyük saygıdır. Bu çalışmalardan sonuncusu, bilimsel çalışmalardaki ciddiyetini ve titizliğini yakinen bildiğim hocam Prof. Dr. Sadettin Özçelik'in "***Dede Korkut Araştırmalar, Notlar / Dizin / Metin***" adlı çalışmasıdır.

Eser; *Önsöz, Giriş, Kaynaklar, Kısaltmalar, İşaretler, Transkripsiyon Alfabesi, Dresden Yazmasının Varak Numaraları, Ergin ve Gökyay Yayınlarının Sayfa ve Satır Numaraları Tablosu, Araştırmalar, Notlar, Dizin, Metin (Dresden Nüshası Tıpkıbasımı ve Transkripsiyonu)* bölümlerinden oluşmuştur. *İçindekilerde Dede Korkutun Giriş Bölümüyle* 12 hikaye, 0'dan başlanarak numaralandırılmış, başlangıç sayfa ve satır numaraları belirtilmiştir. Ayrıca, hem yazmada hem de çalışmada her hikâyenin başladığı sayfa numaraları verilmiştir.

Yazar, *Önsözde* (s.7-9) bu çalışmaya başlamasının serüvenini, böyle çalışmalar yapmanın gereğini, önemini ve zorluklarını anlatmaktadır. Burada, genel olarak tarihî metinlere yaklaşım tarzı, özel olarak da *Dede Korkut* metinlerinde izlenecek yöntem ve dikkat edilmesi gereken noktalar hakkında da önemli ipuçları verilmektedir.

Giriş bölümü (s.11-16) iki başlıktan oluşmaktadır: I. *Dede Korkut Metinleri Üzerinde Yapılmış Bilimsel Yayınlar*, II. *Yayın Hakkında Açıklamalar*. Burada, şu ana kadar *Dede Korkut* üzerine yapılmış çalışmalar ve içerikleri hakkında bilgi verilmiş, bazılarının karşılaştırmaları yapılmıştır. Araştırmacı, *Dede Korkut* metinlerinin dil yapısı ile ilgili eksiklik ve tereddütlerin tam olarak giderilemediği, nüshaların durumu ve metnin hem dil hem de tarih yönünden birçok tabakalaşma evresinden geçmiş olması gibi hususların, *Dede Korkut* Boylarının ilk olarak nerede ve hangi ağız özellikleriyle yazıya geçirildiği ve hangi değişikliklere uğradığının çözümünü güçleştirdiğini belirtmekte ve eserde:

- Arkaik özellikler
- Eski Anadolu Türkçesi özellikleri
- Azerbaycan Türkçesi özellikleri
- Doğu ve Güneydoğu Anadolu özellikleri'nin dikkat çektiği tespitini yapmaktadır.

Yayın Hakkında Açıklamalarda, çalışmada izlenen yöntemler bölüm bölüm anlatılmıştır.

Kaynaklar bölümünde (s.17-24) sadece çalışmada kullanılan kaynaklara yer verilmiştir.

Kısaltmalar (s.25), *İşaretler* (s.26) ve *Transkripsiyon Alfabesinden* sonra (s.27) yazar, araştırmacılara büyük kolaylık ve pratiklik sağlayan *Dresden Yazmasının Varak Numaraları, Ergin ve Gökyay Yayınlarının Sayfa ve Satır Numaraları Tablosunu* (s.28-32) vermiştir.

Çalışmanın ağırlıklı bölümünü oluşturan *Araştırmalar, Notlarda* (s.33-301) Dede Korkut üzerine daha önce yapılan çalışmalarda problem olarak görülmüş olan, çözülmeye çalışılmış; fakat çözülememiş veya hiçbir araştırmacı tarafından dikkat çekilmemiş hususlar üzerinde durulmuştur. Bunlar, yazarın *Yayın Hakkında Açıklamalarda* belirttiği gibi şu şekilde sınıflandırılabilir:

- a. Araştırmacılar tarafından yanlış okunmuş veya okunamamış kelimeler.
- b. Yanlış anlaşılmalı, anlaşılmalı konular (Ekler, kelimeler, kelime grupları, cümleler).
- c. Kelimelerin metin içerisinde kullanıldıkları anlamlar.
- d. Yanlış veya eksik yazılmış metinlerin tamiri için teklif veya çözüm önerileri.
- e. Deyim, kalıpsöz, özel kullanımlı dil bilgisi yapıları.
- f. Önceki araştırmacıların yapmış oldukları atlamalar.

Yukarıda da belirttiğimiz gibi, problem olarak görülen veya dikkat çekilmek istenen hususlar, Dresden nüshasının başından başlanarak sırasıyla işlenmiştir. Her notun başında minik bir başlık verilmiştir (Dresden nüshasının sayfa ve satır numaraları, yine hemen yanına parantez içerisinde Ergin yayınındaki sayfa ve satır numarası, kelime(ler) veya problem.). Burada, araştırmacılar tarafından yanlış okunmuş kelimeler koyu olarak belirtilmiş, kelimedenden sonra ok işareti (→) getirilerek kelimenin doğru şekli yazılmış, gerektiğinde kelimenin anlamı da verilmiştir. Ayrıca, araştırmacılar tarafından doğru okunan, fakat tanık gösterilemeyen kelimelere de tanık gösterilmiş, açıklamalar yapılmıştır. *Dede Korkutun* kendisinden varsa örnekler verilmiş, Çağdaş Türk Lehçeleri göz önünde bulundurulmuş, Tarama ve Derleme sözlüklerine sık sık başvurulmuş, hatta bu sözlüklere işlenmeyen, fakat işlenmesi gereken anlamlar da belirtilmiştir. Tanık gösterilen diğer tarihî metinler ile ilgili çalışmalarda tespit edilen yanlışlık veya eksikliklere de dikkat çekilmiştir. Ayrıca, doğruluğundan emin olunmayan notlar soru işaretiyle belirtilmiştir. Çalışmanın fazla kabarmaması için birbiriyle ilgili notlarda tespitler tekrar edilmemiş, notlar arasında göndermeler yapılmıştır.

Dizinde (s.303-320) notlar alfabetik sırayla verilmiş, daha önce hatalı okunan kelimelerle bu kelimelerin düzeltilen doğru şekilleri aynı listede yer almış, bunlar arasında eski ve yeni şekiller ok (→) ve geriye doğru çift ok (←) işaretleriyle gösterilmiştir.

Metin bölümünde (s.321-931) -tek numaralı sayfalarda- Dresden nüshasının renkli tıpkıbasımı ve karşısında, yapılan düzetmeler doğrultusunda, metnin transkripsiyonu verilmiştir. Renkli tıpkıbasım ve sayfanın hemen karşısında transkripsiyonlu metin bulunması, araştırmacılara ve öğrencilere büyük kolaylık sağlayacaktır. Dede Korkut metni, Türkiye’de ilk defa bu şekilde basılmış olmaktadır. Transkripsiyonlu metinde, yanlış yazıldığı düşünülen kelimelerin yazmadaki yazılış şekli dipnot olarak verilmiş, metinlerde üzerinde araştırma yapılan, not yazılan kısımlar dipnotta belirtilmiştir. Böylece metinden notlara veya notlardan metne gitmek kolaylaşmış olmaktadır.

İlerki baskılarda çalışmaya bir sözlük eklenmesi, eseri daha kullanışlı ve mükemmel hâle getirecektir. İğneyle kuyu kazma misali, sabrın ve hummalı çalışmaların neticesi bilimsel eserler, kültürümüze ve evrensel dünyaya en büyük ve onurlu katkıdır; fakat bilimde nihaî nokta olmadığı da bir gerçektir. Dede Korkut metni üzerinde yapılan çalışmalarda da bu böyledir. Bu gerçeğe işaret edilmiş olunacak ki, eserin kapağında, metnin orijinal sayfalarından birisini beyaz zemin üzerine ve iri, diğerini ise bulanık ve daha küçük görmekteyiz. Bu da bize *Dede Korkuttaki* birçok problemin çözülmüş olduğunu; ama daha gün ışığına çıkmamış bazı meselelerin de varlığını ifade ediyor. Kapak, bu hâliyle hem kitabın içeriğine hem de bilimsel yönüne uygun ve çekici şekilde tasarlanmıştır.

Büyük emek verilerek hazırlanmış bu çalışmanın bilim dünyasına katkısı tartışılmazdır. Yazardan, böyle ciddi bir çalışma neticesinde elde edilen veriler ışığında, Dede Korkut metninin Türkiye Türkçesine bilimsel aktarımını da istemenin doğal bir hak olduğunu düşünüyorum.

Abdullah DEMİRAL*

* Arş. Gör. Dicle Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi.